

великою гостротою і силою різних барв почуттів так, що глядач сповнений, пронизаний тими ж переживаннями.

Висновки. Індивідуальні запяття – є активним процесом, впливаючим на розвиток творчих здібностей студентів. При безпосередньому контакті, викладач активно формує творчу особистість майбутнього вчителя музики.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Актуальність проблеми для сучасної системи освіти передбачає продовження дослідження на інших навчальних предметах музично-виконавського профілю.

Література

1. Тельчарова Р. Уроки музикальної культури: Кн. для учителя: Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1995. – С. 84, 87.
2. Баренбойм Л. За полвека / Очерки. Статті. – Л.: С. Комп., 1990. – С. 146.
3. Українське музикознавство: (Респ. між від. наук-метод. посібник) / Редкол.: Котляревський І. А. та ін. – К.: Муз. Україна, 1996. – Вип. 25. – С. 90, 97-99.
4. Філософія. Підручник / За загальною редакцією Горлача М. І., Кременя В. Г., Рибалка В. К. – Харків: Консул, 2000. – С. 536.
5. Рева В. П. Інтонаційні погруження на уроке музики // Музика в школі: науч.-метод. журнал: 2005. – С. 23-30.
6. Из истории музыкального воспитания: Хрестоматия / Сост. Апраксина О. А. – М.: Просвещение, 1998. – С. 207.

РОЗВИТОК ІНТОНАЦІЙНОГО СЛУХУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЛАДОВІЙ ОСНОВІ В ПРОЦЕСІ ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Любар Р. О.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються проблеми розвитку інтонаційного слуху молодших школярів. Аналізується зонна природа співочого голосу, наводяться фактори впливу на чистоту інтонуювання, подаються методичні принципи розвитку інтонаційного слуху учнів на ладовій основі.

Ключові слова: інтонаційний слух, ладове відчуття, зонний стрій, вокально-хорові навички.

Аннотация. Любар Руслана Александровна "Развитие интонационного слуха младших школьников на ладовой основе в процессе хоровой деятельности". В статье рассматриваются проблемы развития интонационного слуха младших школьников. Анализируется зональная природа певческого голоса, приводятся

факторы влияния на чистоту интонирования, подаются методические принципы развития интонационного слуха учеников на ладовой основе.

Ключевые слова: интонационный слух, ладовое чувство, зонный строй, вокально-хоровые навыки.

Annotation: Lyubar Ruslana Oleksandrivna "The development of junior students ear for music on tune basis during chorus activities". The article with intonation ear elaboration problems of elementary school pupils. It analyses the vocal zone character and factors, which have an influence on the intoning clarity, and examines some methodological principles of intonation ear elaboration of pupils the tune basis.

Key words: intonation ear, sense of tune, zonal pitch, vocal and chorus skills.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві музичне виховання повинно вирішувати не тільки завдання навчання, а й широкі проблеми, які пов'язані з естетичним і культурним ростом особистості. Питання виховання музичного слуху мають бути поставлені на наукову основу й стати предметом досліджень в області психології, фізіології, акустики, естетики.

Інтонаційний слух – один із найважливіших компонентів музичних здібностей дитини. Розвиток його на уроках музики в більшості загальноосвітніх шкіл відбувається за застарілими системами і методиками, які полягають у тому, що вся робота націлена на досягнення точної інтонації без врахування ладових зв'язків звуків у мелодії. Це є вражаючою помилкою, яка не дає змоги належно розвиватися музичним здібностям школярів, зокрема їх інтонаційному слуху, розвиток якого відбувається, перш за все, на ладовій основі.

Тільки звуки мелодії організовані в ладу можуть створити такі відчуття, як: емоційне переживання устою й неустою звуку, закінченості або незакінченості звороту мелодії, мажорного або мінорного нахилу, структури твору тощо. Всі ці відчуття пов'язані не з конкретною висотою звуків, а з їх взаємовідношенням. Вони не можуть виникнути в сприйнятті окремих звуків, необхідне ладове відчуття. Й. Теплов дає таке визначення: "Ладове відчуття є емоційне переживання конкретних відносин між звуками" [1, 129]. Тобто кожному звуку мелодії належить певна емоційна характеристика, ознайомлення з якою повинно відбуватися з перших уроків музики в школі.

Особливе значення в процесі розвитку інтонаційного слуху дитини відіграє хоровий спів. Процес співу неможливий без володіння

школярами вокально-хоровими навичками, якими є: співоча постава, вокальне дихання, звукоутворення, звуковедення, дикція, артикуляція, художня виразність та ін. Ефективному розвитку інтонаційного слуху дитини сприяє виховання хорових навичок, зокрема відчуття строю. Стрій – система, яка встановлює висотні співвідношення, що засвоюються внутрішнім слухом людини в процесі сприйняття та відтворення.

Аналіз досліджень. У 19 – поч. 20 ст. поняття “хоровий стрій” означало норму настроювання хору, яка існувала до утвердження єдиного еталону висоти. Раніше хоровий стрій у порівнянні з інструментальною музикою був дещо заниженим. Для звучання хору характерний зонний стрій, природу якого довів М. Гарбузов у праці “Зонна природа звуковисотного слуху”.

Видатний український диригент, педагог А. Мархлевський зазначає, що зона (від гр. – пояс) – область, у межах якої звук або інтервал може мати різні числові вираження (у вигляді частоти звукових коливань), зберігаючи при цьому свою інтонаційну якість та назву. Звук сприймається незмінним при невеликих (до $1/8$ тону) відхиленнях від його точної висоти вгору чи вниз. Наприклад, ля першої октави чується однаковою як при 435-437, так і при 440-443 коливаннях у секунду. Розвинутий музичний слух здатний відрізнити в рамках інтервальної зони три види інтонації: нормальну, високу та низьку. Фальшивий звук знаходиться в проміжній зоні. Тому прагнення до бездоганної (нормальної) інтонації пов’язане з необхідністю використання певної (високої, низької) ділянки зонного строю: при заниженому звучанні звертаються до високої його частини, при підвищеному – навпаки [3,45-46].

Тоді, як у зонному строї є безліч варіантів інтонування звуків, хорова практика виробила певні правила інтонування щаблів мажорного та мінорного ладу. Перші правила були систематизовані П. Чесноковим у книзі “Хор і керівництво ним”, в якій було викладено погляди на тенденцію інтонування звуків, інтервалів та акордів.

Принципи інтонування мелодичних та гармонічних інтервалів всебічно, обґрунтовано та послідовно викладаються К. Пігровим в книжці “Керування хором”.

Теоретичні засади музично-естетичної освіти висвітлено в працях відомих вчених Л. Масол, О. Отич, О. Рудницької, Г. Падалки, Л. Хлебнікової та ін. Разом з тим у музично-педагогічній літературі недостатньо розроблена методика виховання інтонаційного слуху молодших школярів на ладовій основі.

Мета роботи. Метою роботи є визначення періодичності виховання емоційної сторони інтонуювання, основу якої повинно складати ладове відчуття, та необхідності хорової діяльності в початковій школі як найвпливовішої сфери всебічного розвитку особистості.

Результати дослідження. Зонний стрій має в собі безліч інтонаційних варіантів, а кожне виконання музичного твору в зонному строї співочими голосами або на музичному інструменті з нефіксованою висотою звуків є неповторним інтонаційним варіантом цього строю – інтонаційний варіант даного виконання. Тому стрій є одним з головних елементів хорової техніки. Він вимагає постійної кропіткої роботи, непослабної уваги співаків у всіх моментах виконавської діяльності хору.

У кожному випадку інтонуювання вирішальну роль відіграє оточення, в якому знаходиться звук або інтервал, функціональне значення його в ладу. Вдале мелодичне оточення, яке сприяє відчуттю та інстинктивному сприйняттю лада, робить легким виконання інтервалів або акордів, які здаються в ізоляції від ладу складними.

Чистота інтонуювання в співі залежить не тільки від інтервальної та ладо-функціональної будови або гармонічного звороту, а також від цілого ряду інших причин, а саме:

1. Метроритмічна структура та ступінь її складності.
2. Гармонічна структура викладу.
3. Голосоведення.
4. Темп.
5. Теситурні умови.
6. Дикція.
7. Дихання.
8. Вид хорового ансамблю.
9. Тональність.

Після засвоєння учнями інтонування мелодичних інтервалів варто переходити до засвоєння гармонічних інтервалів та акордів (гармонічний стрій), при цьому необхідно весь час пам'ятати про зв'язок кожного інтервалу з основною мелодичною лінією.

Існують загальні принципи інтонування акордів:

1. Одночасність вступу звуків того чи іншого акорду повинно бути повною, абсолютною.

2. Всі звуки акорду мають бути цілком однаковими за силою звучання та тембром.

3. Нижній звук акорду, який визначає його гармонічну функціональність, мусить учуватися не тільки ясно і повнозвучно, але і значно голосніше надбудованих при будь-якому динамічному нюансі. При цьому необхідно дотримуватись художньо-естетичної міри [3,53].

Тонкі музично-слухові відчуття та навички точного інтонування найкраще розвиваються під час акапельного співу. Вдосконаленню інтонації сприяють спеціальні вправи у вигляді мажорних та мінорних гам, тетракордів, хроматичних зворотів, секвенцій, які треба узгоджувати зі спеціальним хоровим матеріалом, що подається на уроці музики.

В молодших класах загальноосвітньої школи № 26 було досліджено рівень розвитку інтонаційного слуху школярів на ладовій основі й виявлено недостатній рівень знань з питань інтонації, ладових зв'язків звуків, розвитку відчуття ладу тощо. Тому нами була впроваджена експериментальна програма, спрямована на розвиток інтонаційного слуху школярів на ладіві основі в процесі хорової діяльності.

Методичною основою розвитку інтонаційного слуху визначено:

1. Виховання відчуття ладу і ладових зв'язків звуків.
2. Вивчення і закріплення слухових уявлень елементів музичної мови на матеріалі хорових творів.
3. Відпрацювання вокально-хорових навичок.
4. Розвиток вміння оперувати слуховими уявленнями й знаннями для втілення їх у співі.
5. Розвиток вміння слухати й оцінювати якість співу.

Наслідками втілення експериментальної програми є поліпшення мелодичного та гармонічного слуху молодших школярів, ріст їх співачької культури, зокрема володіння вокально-хоровими уміннями та навичками. Позитивно змінилась інтонація учнів у процесі виконання певних творів, зріс інтерес школярів до хорової діяльності в школі.

Висновки. Чистота інтонування є здатність відчувати й уточнювати висоту звуку в зв'язку з ладом і на основі усвідомлення ролі кожного звуку в розвитку мелодії. Ця здібність відчувати стрій вимагає інстинктивно відшукувати вірну інтонацію звуків. Робота над інтонаційним слухом – одна з найважливіших і самих важких завдань музичного виховання. Цей складний процес вимагає певного рівня розвитку музичного слуху й мислення. Основна причина складнощів інтонування – це недостатній рівень розвитку ладового відчуття, слабкість внутрішніх музичних уявлень, неспроможність оперувати ними й невідготовленість голосового апарату. Робота над вокально-хоровими навичками є одним з головних завдань учителя музики в сучасній школі.

Подальша перспектива. Проблема дослідження природи інтонування залишається актуальною і потребує подальшого вивчення різних її аспектів, зокрема розвиток мелодичного слуху школярів на ладовій основі. Оволодіння основами ладового відчуття сприятиме художньо-виконавському росту школярів, розвитку їх музичних здібностей та зацікавленості музичним мистецтвом.

Література

1. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. – М., 1961.
2. Гарбузов Н. Зонная природа звуковысотного слуха. – М.-Л., 1948.
3. Мархлевський А. Ц. Практичні основи роботи в хоровому класі. – К.: Муз. Україна, 1986.
4. Чесноков П. Хор и управление им. – М., 1961.
5. Давыдова Е. В. Методика преподавания сольфеджио: Учебное пособие / Ред. текста Е. В. Давыдовой Ю. Раге, вступ. статья В. Середы. – 2-е изд. – М.: Музыка, 1986.